

Janusz Lemański

Rytuał święceń kapłańskich i jego symbolika (Wj 29,1-37)

Verbum Vitae 12, 17-31

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RYTUAŁ ŚWIĘCEŃ KAPŁAŃSKICH I JEGO SYMBOLIKA (WJ 29,1-37)

Ks. Janusz Lemański

Rytuał święceń kapłańskich ma swój pierwowzór w instrukcji z Wj 29, która została wykonana po wzniesieniu Namiotu Spotkania (Kpł 8). Nie występuje w nim jedynie ważny dziś gest „nałożenia rąk”, znany jednak z innych tekstów starotestamentalnych (Pwt 34,9; Lb 8,10; 27,18.23)¹. Opis kapłański z Wj 29, w obecnej, kanonicznej wersji Księgi Wyjścia stanowi część objawienia „Prawa”, która dokonuje się na Synaju. Wraz z przepisami *stricte* prawnymi, Mojżesz otrzymuje również dokładny opis Namiotu Spotkania - pierwowzoru świątyni przyszłej świątyni oraz personelu obsługującego sanktuarium (Wj 25-31). Większość z otrzymanych zaleceń zostaje wykonana w ostatniej części Księgi Wyjścia (Wj 35-40). Rytuał „święceń” jednak dokonany będzie dopiero w Kpł 8,1-36, już po wzniesieniu Namiotu Spotkania (Wj 40) i instrukcjach dotyczących rodzajów ofiar, które mają być składane (Kpł 1-7). Wśród nich szczególnie istotne dla samego rytu święceń są przepisy dotycząca podziału mięsa z ofiar i części przynależnej kapłanom (Kpł 6,12-15). Wj 29 jest też ściśle powiązane z Wj 28. Jahwe ujawnił już kim

¹ Na ten temat por. Ph.P. Jenson, „Ordination”, w: TRE, t. 25, Berlin-New York 1995, 334-335.

są wybrani przez niego arcykapłani (Wj 28,1), poinstruował Mojżesza jak mają wyglądać ich stroje (Wj 28,2nn), a teraz opisuje jak powinien przebiegać rytuał konsekracji (Wj 29).

1. PROBLEM DATAJCI MATERIAŁU

Tekst zawierający te instrukcje jest typowo kapłański, z silnym akcentem położonym na detale dotyczące samego rytu święceń, jak i ofiar mu towarzyszących². Część zaleceń nie ma jednak swego odpowiednika w Księdze Kapłańskiej, gdzie zostaje opisane ich wykonanie (Kpł 8,1-36; por. Wj 29,9b.27-28.29-30.33.36.37). Ponadto niektóre detale dotyczące ubioru arcykapłana są tam inne niż w te podane w Wj 28. Poglębiona analiza porównawcza pomiędzy Wj 29 i Kpł 8 pozwala sądzić, że instrukcja z Wj 29 jest starsza niż zależny od niej opis z Kpł 8³.

2. STRUKTURA LITERACKA

Ww. 1-3 mają charakter wprowadzający i wyliczają zwierzęta oraz pokarmy, które należy przygotować przed rozpoczęciem ceremonii. Sam rytuał konsekracji opisany jest w ww. 4-9. Dalsza część perykopy to instrukcje dotyczące różnych ofiar towarzyszących: ofiara oczyszczenia (ww. 10-14), całopalna (ww. 15-18) i konsekracyjna (ww. 19-28). Po wtrąceniu na temat stroju arcykapłańskiego (ww. 29-30) rytuał zostaje uzupełniony o instrukcję dotyczącą ucztę ofiarniczej (ww. 31-34) i przepisy regulujący siedmiodniowy czas trwania całej ceremonii oraz poświęcenia ołtarza (w. 35).

² J. Scharbert (*Exodus* (NEB), Würzburg 1989, 112) zwraca jednak uwagę na liczne interwencje redakcyjne z późniejszego okresu.

³ por. J. Milgrom, *Leviticus 1-16* (AB 3), New York 1991, 545-549. Inaczej sądzi J.I. Durham, *Exodus* (WBC 3), Waco 1987, 394.

3. ANALIZA EGZEGETYCZNA⁴

Egzegeza zostanie przeprowadzona zgodnie z podanym powyżej podziałem na sekcje: przygotowanie (ww. 1-3), rytuał konsekracji (ww. 4-9), ofiary oczyszczenia (ww. 10-14), całopalne (ww. 15-18) i konsekracyjne (ww. 19-28), strój arcykapłana (ww. 29-30), uczta ofiarna (ww. 31-34) i zakończenie (w. 35-37).

3.1. Przygotowanie (ww.1-3)

Mojżesz jako inicjator kultu musi dostarczyć pierwsze zwierzęta ofiarne (por. Wj 40,23.25.27.29.30). Weźmie udział w tym rycie jednak nie jako składający ofiary, ale jako reprezentant Jahwe (por. ww. 10-28 zwł. 27.28; Kpl 8,4.9.13.17.21.29). Rytuał wyświęcenia na kapłanów zostaje opisany tu jako: *lēgaddēš...lēkahēn*. Rdzeń *qdš* wskazuje jednoznacznie, że akt konsekracji jest w istocie rzeczą aktem uświęcenia. Służba w miejscu, które jest święte wymaga, aby osoby ją pełniące miały odpowiednie kwalifikacje⁵. Jedną z nich jest na pewno wierne przestrzeganie wszystkiego, co Jahwe nakazał Mojżeszowi, również w sprawach kultu. Przypadek nieposłuszeństwa ilustruje los synów Aarona, opisany w Kpl 10,1-3.

Zwierzęta potrzebne podczas „uświęcania” to młody cielec oraz dwa jagnięta. Tylko o tych ostatnich mówi się, że powinny być bez skazy (w. 1b; por. jednak Kpl 22,19-20; Pwt 17,1). Dodatkowo Mojżesz musi przygotować różne rodzaje praśnych chlebów (w. 2). Obok ogólnego określenia *lechem maccōt* wymienia się jeszcze *challōt maccōt* – liczba mnoga od rzeczownika *challāh* oznacza-

⁴ W analizie egzegetycznej wykorzystałem opracowanie dokonane na potrzeby Nowego Komentarza Biblijnego rozszerzając w wielu miejscach jednak niektóre jego elementy.

⁵ H. Gorman, *The Ideology of Ritual, Space, Time and Status in the Priestly Theology* (JSOT.S 91), Sheffield 1990, 103-139; P. Jenson, *Graded Holiness. A Key to the Priestly Conception of the World* (JSOT.S 106), Sheffield 1992, 119-130.

jącego cienki, okrągły bochenek chleba z dziurą w środku (por. 2 Sm 6,19; 1 Krn 16,3)⁶, niekwaszony i zaprawiony (dosłownie: „zmieszany w/z” – *bll + bē*) oliwą oraz *rāqîq* (*maccōt*) – duży, okrągły i cienki rodzaj chleba⁷ posmarowany (*māšach*) oliwą. Chleby mają być wykonane z najlepszej mąki (w. 2c), włożone do jednego kosza (w. 3a) i dostarczone wraz z wymienionymi wcześniej zwierzętami (w. 3b). Podobny kosz wzmiankowany jest też przy okazji opisanego rytuału składania ślubów nazireatu (por. Kpl 6,15.17.19).

3.2. Rytuał konsekracji (ww. 4-9)

Rozpoczyna się opis samego aktu konsekracji. Wszystko rozgrywa się u wejścia do Namiotu Spotkania (ww. 4.11.32.42; por. jednak w. 12). Czasem narrator używa określenia „przed JHWH” (ww. 11.23)⁸. Pierwszy etap (w. 4) to obmycie wodą. Rdzeń *rchc* może opisywać zarówno kąpiel poprzez zanurzenie całego ciała, jak i obmycie jedynie rąk lub stóp (por. Wj 30,19nn; 40,31nn). W obecnym wypadku prawdopodobnie chodzi o obmycie całego ciała (por. J 13,10; Hbr 10,22).

Drugi etap (ww. 5-6) to włożenie elementów stroju arcykapłańskiego opisanych w poprzednim rozdziale (por. Wj 28). Pominięte zostają jedynie spodnie lniane (Wj 28,42). Wynika to być może z tego, że kapłan nie stawał do obmycia całkiem nagi, lecz odziany już w ten dodatkowy element ubioru. Wielu badaczy sądzi, że spodnie, o których mowa pojawiły się w związku z przepisem o budowie ołtarza z Wj 20,26. Odpowiedni strój ma ogromne znaczenie dla rytuału religijnego. Podkreśla rangę osoby i jej rolę w samym rytuale. W Wj 28 (instrukcje) i 39 (wykonanie) wiele szczegółów podkreśla wyjątko-

⁶ Por. KBL, t. I, 304.

⁷ Por. KBL, t. II, 1203.

⁸ A.M. Cooper, B.R. Goldstein, *At the Entrance to the Tent: More Cultic Resonances in Biblical Narrative*, JBL 116/1997, 201-215.

wość i symboliczne znaczenie stroju Aarona. W obecnym miejscu autor biblijny ogranicza się więc do wyliczenia tylko poszczególnych elementów tego stroju⁹.

Po obmyciu i ubraniu w rytualny strój następuje zasadniczy akt konsekracji (ww. 7-9) opisany jako namaszczenie (*māšach*) olejem namaszczeń (por. Wj 30,22-33) dokonane poprzez wylanie go na głowę Aarona (w. 7). Głowa, jako najbardziej reprezentatywna część ciała symbolizuje prawdopodobnie całe ciało. Jeśli jednak wcześniej włożono na nią tiarę, to rodzi się pytanie, w jaki sposób dokonało się wylanie olejku? Średniowieczni egzegeci żydowscy spekulowali, że akt ten został wykonany przed nałożeniem nakrycia głowy (Ibn Ezra), olejkami smarowano tylko czoło (Raszi) lub tiara miała otwór u góry (Nachmanides)¹⁰. Olej wylewano jednak także na ubranie (w. 21; por. Ps 133,2). Nie mówi się tu wprost o namaszczeniu synów Aarona, a jedynie o ubraniu ich we właściwe im stroje (ww. 8-9a). Część badaczy sądzi na tej podstawie, że według starszej tradycji namaszczoney był tylko sam Aaron¹¹. Ograniczona i późna czasowo liczba wypowiedzi na temat namaszczenia arcykapłana pojawiających się poza materiałem należącym do P (por. Dn 9,25-26; 2 Mch 1,10; 1 Krm 29,22) prowadzi wielu badaczy do wniosku, że akt ten jest przeniesieniem rytuału namaszczenia z króla na osobę arcykapłana. Transpozycja tego rytu dokonała się najwcześniej w okresie wygnania. Początkowo namaszczenie dotyczyło jedynie arcykapłana i dopiero później kolejna redakcja kapłańska rozszerzyła ten ceremonial na wszystkich kapłanów (Wj 40,12-15; 28,41; 30,30; Kpl 7,36; 10,7; Lb 3,3)¹².

Dokonując wszystkich tych czynności Mojżesz ustanowi Aarona i jego synów na urzędzie kapłańskim. Opisuje

⁹ Por. analizę tych elementów w: A. Tronina, *Księga Kapłańska* (NKB.ST III), Częstochowa 2006, 143-145.

¹⁰ Por. C. Houtman, *Exodus* (HCOT) t. III, Louven 2000, 532-533.

¹¹ J.P. Hyatt, *Commentary on Exodus* (NCBC), London 1971, 295.

¹² Tak R. de Vaux, *Instytucje Starego Testamentu*, t. I-II, Poznań 2004, 117.

to techniczny i niezrozumiały już dziś, co do szczegółów, zwrot: „wypełnić (czyjeś) ręce” (*mille'jād* w.9bB)¹³. Chodzi prawdopodobnie o jakiś symboliczny gest (por. ww. 23-24) lub nieznanym współczesnym badaczom archaiczny element rytuału, który, wraz z upływem czasu, stał się *terminus technicus* opisującym rytuał inwestytury na urzędzie kapłańskim (*lĕkohen* por. Sdz 17,5.12; 1 Krl 13,33; w formie czasownikowej por. Wj 28,41; Kpl 16,32; Lb 3,3)¹⁴. W oparciu o Sdz 17,10 niektórzy badacze sugerują, że oryginalnie mogło chodzić o pewną sumę pieniędzy wpłacaną w zamian za objęcie urzędu. Teoria ta ma jednak swoje słabe strony¹⁵. Kapłaństwo Aarona i jego synów ma w każdym razie charakter dziedziczny i nieodwołalny (w. 9bA: „wieczne postanowienie”¹⁶; por. w. 28).

3.3. Ofiary oczyszczenia (ww. 10-14)

Samo symboliczne obmycie ciała nie wystarcza, aby stać się „czystym” przed Bogiem. Cielec wspomniany w ww. 1.3 ma zostać złożony w ofierze opisanej rzeczownikiem *chattā't* (w. 14; por. formę czasownikową w Wj 29,36). Często tłumaczy się to określenie w sensie: „ofiara za grzechy” lub „ofiara przebłagalna”. Trafniejsze byłoby jednak tłumaczenie: „ofiara oczyszczenia”, gdyż nie zawsze składa się je będąc w stanie grzechu, a częściej jedynie ze względu na wymogi prawa¹⁷. Ten typ ofiary ekspiacyjnej, w której słowo „grzech” przybiera sens „ofiara

¹³ Por. Ph.P. Jenson, “Ordination”, w: TRE, t. 25, 335.

¹⁴ W Ez 43,26 zwrot opisuje jednak wzniesienie ołtarza i nie ma odniesienia do żadnej osoby!

¹⁵ Por. K. Rupprecht, *Quisquilien zu der Wendung plwnj mēllē' (t) jd (jemandem die Hand füllen) und zum Terminus ml'wm (Füllung)*, DBAT 1/1975, 71-90; G. Wallis, „Hand füllen“ – einen Amtsseid leisten lassen?, Henoah 3/1981, 340-349; Ph.P. Jenson, “Ordination”, w: TRE, t. 25, 335.

¹⁶ A. Schenker, „Priesterweihe”, w: NBL, t. III, 172.

¹⁷ Por. M. Rosik, *Ofiary przebłagalne: od rytuału do teologii* (Kpl 4,1-35; Lb 15,22-31), VV 8/2005, 31-32.

ekspiacyjna”, swoje szczególne miejsce uzyskuje właśnie w rytuale kapłańskim¹⁸. W nim bowiem powyższe ofiary zastąpiły wszystkie inne rodzaje ofiar wiązane wcześniej okazjonalnie z rytmem oczyszczenia (por. 1 Sm 3,14; 7,6.9; 26,19; Kpl 1,4; 14,20; Ez 45,15-17). Podmiotem wszystkich czynności ofiarniczych jest tu Mojżesz, gdyż Aaron i jego synowie nie są jeszcze kapłanami. Po przyprowadzeniu młodego cielca przed wejście do Namiotu Spotkania (w. 10a; por. w. 11: „przed Jahwe”), przyszedli kapłani wkładają na jego głowę swe ręce ustanawiając w ten sposób relację pomiędzy sobą i ofiarą, która ma być złożona w ich imieniu. Następnie cielec zostaje zarżnięty (w. 11). Sposób zabijania zwierząt miał w Izraelu zawsze na celu jak najszybsze uśmiercenie zwierzęcia tak, aby ono samo jak najmniej cierpiało, a zarazem, aby mieć pewność, że nie pozostała w nim krew. Częścią krwi Mojżesz, za pomocą swego palca, ma posmarować rogi ołtarza, a resztę wylać u jego podstawy¹⁹. Chodzi niewątpliwie o ołtarz całopaleń (por. Kpl 4,25.30.34). Krew dotyka punktów ekstremalnych na ołtarzu (górze i dół) oczyszczając symbolicznie całą przestrzeń.

Zakładając, że zwierzę zostało wcześniej odarte ze skóry i pokrojone na kawałki (por. Wj 29,17.22), nakazuje się Mojżeszowi spalenie całego tłuszczu pokrywającego organy wewnętrzne. Tłuszcz, jako najlepsza część ofiar, zawsze należał w rytuale ofiarniczym do Jahwe. Nie do końca wiadomo jednak dlaczego szczególne miejsce zajmują w tym rytuale również wątroba i nerki (w. 13; por. Wj 29,22; Kpl 3,4.10.15). Spalenie ma jednak na celu wzmocnienie samej idei ofiary, wiąże się ze specyficznym zapachem, który wraz z dymem unosi się ku Bogu (por. w. 18)²⁰. Mięso z cielca w sytuacji składania standardowej

¹⁸ Por. J.A. Soggin, *Israel in the Biblical Period. Institutions, Festivals, Ceremonies, Rituals*, Edinburgh, New York 2001, s. 85-86; I. Cardellini, *I sacrifici dell'antica alleanza. Tipologia, rituali, celebrazioni*, Milano 2001, 88-100.

¹⁹ Por. W.K. Gilders, *Blood Ritual in the Hebrew Bible. Meaning and Power*, Baltimor, London 2004, 120-121).

²⁰ D. Edelman, *The Meaning of qittēr* VT 35/1985, s. 395-404.

ofiary całopalnej mogłoby zostać spożyte przez kapłanów (por. Kpł 6,19-23). Aaron i jego synowie, nie są jednak jeszcze do końca wyświęceni, zaś Mojżesz nie jest kapłanem. Stąd mięso wraz z innymi zbędnymi fragmentami ofiary ekspiacyjnej powinno zostać spalone poza obozem, aby nie uczynić swoją obecnością nieczystym całego obozu (w. 14). Znaczenie użytego tu słowa *pereš* nie do końca jest jasne. Za LXX (*kopros*) i Wulgatą (*fimur*) przyjmuje się, że chodzi o wydaliny pozostałe we wnętrzościach (fekalia, mierzwa) lub niestrawione resztki pokarmu pozostałe w żołądku.

3.4. Ofiara całopalna (ww. 15-18)

Pierwszy z baranków, o którym była mowa w ww. 1.3, ma zostać złożony w ofierze określonej jako *'ōlāh* (w. 18)²¹. Na język polski tłumaczy się powyższą nazwę jako „ofiara całopalna” (Wulgata: *holocaustum*). O tej ofierze będzie jeszcze mowa w kontekście ofiar codziennych w ww. 38-42. Teraz jednak, po ofierze oczyszczającej, pełni ona rolę ofiary uświęcającej w rytuale konsekracji kapłańskiej. Unoszący się wraz z dymem spalanej ofiary zapach określany jest jako „miła woń” (w. 18). Zwrot ma walor czysto symboliczny, wyraża akceptację, zadowolenie z ofiary, której sens obejmuje ideę całkowitego ofiarowania się Bogu²². Ofiara całopalna nosi tu jeszcze inne miano: „*'iššeh* dla JHWH” (w. 18b). Egzegeci zgadzają się co do tego, że chodzi jedynie o ściślejsze określenie ofiary całopalnej. Łączenie tej nazwy z rzeczownikiem „ogień” (*'ēš*), daje często spotykane tłumaczenie „ofiara spalana”, jednak taki sens tego zwrotu jest niepewny. Nawet jeśli istnieją etymologiczne związki obu wyrazów, to słowo *'iššeh* wyraża obecnie zupełnie nową ideę niż sugeruje to jego, niepewna zresztą, etymologia. Większość współczesnych

²¹ Por. I. Cardellini, *I sacrifici*, 37-51.

²² Por. J.A. Soggin, *Israel*, 85.

badaczy sądzi, że najlepsze jest bardziej ogólne rozumienie tej nazwy jako „prezent/dar”²³.

Przebieg rytuału ofiarniczego jest podobny do poprzedniego. Gest nałożenia rąk (w. 15) ma ten sam sens, co w w. 10. Krew baranka (w. 16) wykorzystana jest jednak nieco inaczej niż w przypadku poprzedniej ofiary (por. w. 12). Zostaje ona rozlana na ołtarzu. Zasadniczy cel, który chce się w ten sposób osiągnąć, jest zapewne taki sam jak poprzednio. Chodzi o wycofanie krwi, będącej nośnikiem życia (por. Kpl 17,11), ze sfery *profanum* (Kpl 3,17; 17,10nn). Pozostała część zwierzęcia ma zostać pokrojona na kawałki (w. 17a; por. Kpl 1,6.12; 8,20), a wnętrzności i nogi obmyte (wodą), poczym umieszczone na, złożonych wcześniej na ołtarzu, kawałkach mięsa i głowie baranka ofiarnego.

3.5. Ofiara konsekracyjna (ww.19-28)

Drugi z baranków wspomnianych w ww. 1.3 oraz chleby, o których była mowa w ww. 2.3, składają się na ofiarę biesiadną (w. 28: *zebach šělāmîm*)²⁴ ofiarowywaną tym razem przy okazji rytualnego objęcia urzędu (arcy)kapłańskiego (ww. 22.26).

Początkowa procedura jest podobna do poprzednich (ww. 19-20). Aaron i jego synowie nakładają najpierw swe ręce na głowę zwierzęcia w symbolicznym geście (por. ww. 10.15). Również w tym wypadku ważną rolę odgrywa rytuał związany z użyciem krwi ze zwierzęcia ofiarniczego. Nie dotyczy on już jednak wyłącznie ołtarza, ale także i ludzi. Część krwi zostaje użyta do posmarowania Aaronowi i jego synom prawego płatka ucha, kciuka i dużego palca u nogi (w. 20). Wybór tych właśnie członków może wiązać się z tym, że stanowią one „narzędzia” słuchu, dotyku i chodzenia. Ale mogą też być wymienione na zasadzie

²³ Por. R.E. Averbeck, w: NIDOTTE, t. I, 540-549.

²⁴ J. Lemański, *Ofiary biesiadne jako przykład rozwoju rytuału ofiarniczego w Starym Testamencie*, VV 8/2005, 15-29

pars pro toto jako elementy reprezentujące całe ciało²⁵. Izraelici nie byli jedyni w swoim kręgu kulturowym, którzy zabezpieczali w taki lub inny sposób najbardziej wrażliwe części ciała lub domu (drzwi por. Wj 12,7.22-23)²⁶. Prawa strona zawsze uważana jest za ważniejszą i silniejszą niż lewa, stąd najczęściej to właśnie ona ma szczególne preferencje w Biblii²⁷. Sam gest symbolizuje prawdopodobnie wymóg całkowitego posłuszeństwa wobec woli Bożej (tak już Filon, *Vita Mosis* II.150) i podkreśla jednocześnie związek kapłanów z ołtarzem²⁸, gdyż reszta krwi ma być wylana właśnie na ołtarz. Podobny ryt w Kpł 14,25 związany jest ofiarą składaną w podzięcie za oczyszczenie z trądu (por. Kpł 14,21-32). Oznacza on formalnie nowe życie dla osoby uzdrowionej. Można więc sądzić, że i w obecnym przypadku rytuał symbolizuje nowe życie poświęcone służbie kapłańskiej.

Odrobina krwi wylanej na ołtarz wraz z olejem do namaszczeń (w. 21), o którym będzie mowa nieco dalej (por. Wj 30,22-33), służy teraz do pokropienia (*nāzāh* hifil) Aarona, jego synów oraz ich ubrań. Gest w tym wypadku stanowi część rytuału konsekracji (por. Kpł 8,11.30; w Lb 8,7 oznacza rytuał oczyszczenia), którego najważniejszym elementem było namaszczenie (por. Wj 29,7). Skutek tego pokropienia opisany jest słowami: „stanie się święty (Aron i jego szaty oraz jego synowie i ich szaty)”. W tym wypadku świętość może oznaczać zarówno oczyszczenie jak i konsekrację rozumianą w sensie oddzielenia od sfery *profanum*.

Elementy ofiary konsekracyjnej (ww. 22-23). Wylicza się tu więcej części zwierzęcia ofiarnego niż w w. 13. Dodatkowo wspomina się o *'alējāh* rozumianym zwykle jako „tłusta część” lub „ogon” (LXX nie tłumaczy tego słowa) oraz – (prawa) goleń, która tym razem nie jest przeznaczona dla kapłanów, gdyż chodzi o ofiarę konsekracyjną

²⁵ R. Rendtorff, *Leviticus 1,1-10,20* (BK III.1), Neukirchen-Vluyn 2004, 282. Podobnie też wielu innych egzegetów.

²⁶ Por. ANET, 338.

²⁷ Por. J. Milgrom, *Leviticus 1-16*, 527-528.

²⁸ W.K. Gilders, *Blood Ritual*, 102-103.

(w. 22). Chleby, o których mowa (w. 23), są tymi samymi, co w ww. 2-3.

Akt ofiarowania (ww. 24-25) przebiega w dwóch etapach. Najpierw Mojżesz składa ofiary na ręce Aarona i jego synów, a oni wykonują nimi gest „kołysania” polegający prawdopodobnie na wyciąganiu ofiary w kierunku ołtarza i cofaniu lub (albo jednocześnie) wznoszeniu i opuszczaniu jej w dół. Etymologia użytego tu słownictwa (czasownik: *nûp*; rzeczownik: *tĕnûpāh*) jak i właściwe znaczenie całego gestu jest nadal przedmiotem debaty. Oryginalnie chodziło być może o rzeczywistą prezentację przed Bogiem, tego, co ma być Mu złożone w ofierze. Z czasem gest nabral jednak bardziej ogólnego i symbolicznego sensu oznaczając jedynie specjalny sposób składania ofiary²⁹. Po wykonaniu tego aktu, Mojżesz osobiście złoży ofiarę na ołtarzu w formie identycznej jak ofiary całopalne (w. 25; por. w. 18). Opis masorecki sugeruje, że obecna ofiara jest złożona na poprzedniej (inaczej LXX: „na ołtarzu całopalen’”; Wulgata: „na ołtarzu jako całopalenie”).

Pierś (*hāzeh*) z ofiary (w. 26), należna normalnie kapłanom (por. Kpł 7,30-31.34; 8,29), przypada tym razem w udziale Mojżeszowi po wykonaniu przez niego gestu kołysania. Aaron i jego synowie na tym etapie udziału w rycie konsekuracyjnym nie będą jeszcze w pełni wyświęceni na kapłanów.

Końcowe wiersze (ww. 27-28) stanowią wyraźnie dodatek uzupełniający do poprzedniego wiersza. Pokazuje on, że opisana powyżej ofiara (ww. 19-26), powinna być rozumiana jako specjalny rodzaj ofiary biesiadnej. Fakt, że Mojżesz, nie będąc kapłanem, otrzymał tylko pierś bez goleni, jak zwykle przynależy się to kapłanom, podkreśla jedynie nadzwyczajność samej ofiary, jak wyjątkowość osoby, która ją składa. W normalnych warunkach Izraelici powinni pamiętać o części należnej kapłanom w pełnym wymiarze (por. Kpł 7,34-36). Wymogi te uległy wyraźnej modyfikacji po wygnaniu (por. Pwt 18,3).

²⁹ R.E. Averbeck w: NIDOTTE, t. III, 63-67.

3.6. Strój arcykapłana (ww. 29-30)

Oba wiersze są wtrąceniem przerywającym opis rytuału. Specjalne ubranie Aarona (por. Wj 29,5-6.9.21) będzie przekazywane jego następcom. Gest ten symbolizuje przekazanie urzędu (por. Kpl 21,10; Lb 20,26.28). Ponieważ chodzi o potomków Aarona, wynika z tego, że kapłaństwo ma charakter dziedziczny. Należy zakładać, że autor ma na myśli najstarszego syna, a ubrania są tak zrobione, aby pasowały na każdego kolejnego arcykapłana (por. Wj 28,7.32)³⁰. Możliwe jednak, że chodzi po prostu o takie same ubranie, jak miał Aaron i nie musi to znaczyć, że było to jego ubranie w sensie ścisłym. Cały rytuał powtarza się przez siedem dni (w. 30; por. ww. 35-37).

3.7. Uczta ofiarna (ww. 31-34)

Obecny fragment stanowi kontynuację opisu konsekracyjnej ofiary biesiadnej (por. ww. 19-26). Jej integralną część stanowi zawsze uczta spożywana przez uczestników rytuału na znak komunii z Bogiem i pojednania we własnym gronie (ww. 31-32). Z tego też względu nie może w niej uczestniczyć żaden obcy (w. 33: *zûr*), tzn. laik, który nie jest kapłanem (por. Wj 30,9; Kpl 10,1)³¹. To, co pozostanie niespożyte do rana, powinno być spalone (w. 34). W obu wskazówkach powtarza się to samo uzasadnienie: „ponieważ to jest święte”. Coś, co już raz zostało wyjęte ze sfery *profanum* pod żadnym pozorem nie może do niej powrócić.

3.8. Zakończenie (w. 35-37)

Chodzi o rodzaj konkluzji (w. 35)³², w której raz jeszcze akcentuje się siedmiodniowy czas trwania rytuału

³⁰ C. Houtman, *Exodus*, t. III, 544.

³¹ C. Dohmen, *Exodus 19-40* (HThK.AT), Freiburg 2004, 239.

³² Por. C. Durham, *Exodus*, 396.

(por. w. 30) oczyszczenia, wplatając wń informację o konsekracji ołtarza (ww. 36-37). Proces „uświęcania” ma na celu osiągnięcie permanentnego stanu czystości i odseparowanie się od tego, co należy do sfery *profanum*. Liczba siedem, zwłaszcza w tekstach kapłańskich (por. Rdz 1,1-2,3) symbolizuje kompletność i doskonałość³³. Nie tylko osoby, ale i rzeczy przeznaczone na służbę Bogu powinny być konsekrowane. Dotyczy to również ołtarza całopaleń, na którym mają być złożone ofiary i przy którym mają posługiwać kapłani (por. Ez 43,18-27). Według Kpl 8,11.15-16 konsekracja ołtarza nastąpiła wraz ze złożeniem na nim pierwszej ofiary. Teraz mowa jest natomiast o siedmiodniowym rytuale (w. 37). Problemem jest również zrozumienie ostatniego zdania z w. 37: „cokolwiek dotknie ołtarza stanie się święte”³⁴. W Biblii znacznie częściej spotykamy przykłady na to, że kontakt z tym, co święte, nie tylko nie czyni automatycznie świętym, a wręcz rodzi poważne zagrożenie dla życia (Kpl 10; Lb 4,15; 1 Sm 6,19; 2 Sm 6,6-7; por. też Wj 19,12-13.21-22.24). Houtman³⁵ sądzi w związku z tym, że czasownik *qādaš* można w tym wypadku zrozumieć w sensie: „stanie się własnością bóstwa” i Bóg zrobi z nim, co zechce. Milgrom³⁶ sugeruje natomiast, że zdanie to jest ogólnym ostrzeżeniem wychodzącym poza kontekst obecnej wypowiedzi (por. 30,29; Kpl 6,11.20). jego sens polega na tym, aby nie zbliżać się do ołtarza nie będąc w stanie „świętości”. Dotyczy to zwłaszcza szukających azylu.

³³ Por. G.A. Klingbeil, *Ritual Time in Leviticus 8 with Special Reference to the Seven Day Period in the Old Testament*, ZAW 109/1997, 500-513.

³⁴ J. Milgrom, *Sancta Contagion and Altar/City Asylum*, VT.S 32/1981, 278-310.

³⁵ *Exodus*, t. III, 548.

³⁶ *Sancta Contagion*, 282nn.

4. WNIOSKI

Wszystko, co przeznaczone jest na służbę Bogu powinno być (po/u)święcone, czyli wydzielone ze sfery *profanum* i całkowicie od niej odróżnialne. Dotyczy to nie tylko samego sanktuarium i składających się na nie urządzeń reprezentowanych tu najpierw przez najważniejszy element kultowy, jakim jest ołtarz ofiarny (ww. 36-37), ale przede wszystkim ludzi, którym kult ma umożliwić nieustanną łączność z Bogiem. Zanim zostanie zainaugurowany regularny kult ofiarniczy (por. Wj 28,38-42a) i Jahwe rozpocznie uświęcenie całego narodu (por. Wj 31,13) potrzebni są kapłani. Aby mogli oni uświęcać innych, sami przede wszystkim powinni być święci. Plan do realizacji jest prosty: aby wybranych przez Boga ludzi konsekrować i uczynić kapłanami (w. 1a). Słowem technicznym opisującym ten rytuał staje się słowo „uświęcić”. Cały proces przygotowujący rozruch sanktuarium spoczywa na brakach Mojżesza. Również i w związku z konsekracją kapłanów to on musi przygotować zwierzęta i chleby potrzebne do złożenia odpowiednich ofiar (ww. 1b-3), symbolicznie obmyć i ubrać Aarona i jego potomków, wybranych do pełnienia funkcji kapłańskich, w przygotowane wcześniej stroje ceremonialne (ww. 4-6.8-9a), namaścić ich specjalnym olejem (w.7), „wypełnić ich ręce” (w. 9b) i złożyć odpowiednie ofiary oczyszczające (ww. 10-14), uświęcające (całopalne; ww. 15-18) i konsekracyjne (ww. 19-34). Obrzęd ten powoduje skutki o charakterze permanentnym i jest nieodwracalny (Wj 29,9; 40,15; Syr 45,17). Wraz z nim kapłan jest „święty”, oddany całkowicie Bogu i oddzielony tym samym od tego, co przynależy do *profanum*.

Riassunto

Nel presente articolo si cerca di esaminare esegeticamente le singole tappe del rito di consacrazione sacerdotale descritto in Es 29,1-37 e trarne il significato dei principali elementi simbolici. Le tappe sono seguenti: lavare (v. 5),

vestire (v. 6) e ungere (v. 7) sacerdoti. Questi gesti vengono accompagnati dai sacrifici di purificazione (vv. 10-14), di santificazione (vv. 15-18) e di consacrazione (vv. 19-28). Il risultato: „essere santificato per servire come sacerdote” ha un valore permanente ed irreversibile. Persona diventata un sacerdote appartiene per sempre al *sacrum*.

Ks. Janusz Lemański
ul. Ks. Kard. Wyszyńskiego 25
75-950 Koszalin

Ks. JANUSZ LEMAŃSKI, URODZONY W 1966, DR HAB. PROF. NADZW. UNIwersYTETU SZCZECIŃSKIEGO, ABSOLWENT *Biblicum* i Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie. Autor wielu artykułów naukowych oraz monografii. Najważniejsze z nich to: „*Sprawisz, abym ożył*” (Ps 71,20b). *Źródła nadziei na zmartwychwstanie w Starym Testamencie*, Szczecin 2004; *Arka Przymierza w dziejach narodu wybranego. Pomiedzy historià a teologià*, Szczecin 2006; *Od manny na pustyni do manny ukrytej. Rozwój biblijnej tradycji o mannie w Starym i Nowym Testamencie*, Szczecin 2006.